

KIZILCIK DALLARI ROMANINDA HASTALIK OLGUSU

Ece İYİÇALIŞKAN*

Öz: Türk romanında hastalık bahsi ilk olarak edebiyatımızdaki yenileşme sürecinde etkisini göstermeye başlamış ve bu etki zamanla genişleyerek edebi eserlerde söz konusu haline gelmiştir. Tanzimat döneminden itibaren yankı bulan bu husus, Cumhuriyet döneminde modern tıbbın gelişmesiyle daha farklı alanlarda aydınlatıcı nitelikte çalışmalara zemin hazırlanmıştır. Bu çalışmada Reşat Nuri Güntekin'in birçok romanında sıklıkla kullanmayı tercih ettiği hastalık olgusunun, Kızılçık Dalları romanında ele alınış şekli irdelenmiştir. Kızılçık Dalları romanında tematik yönden bir hastalık bahsi ele alınmamış fakat bu olgulara sıklıkla yer verilmiş olması dikkati çekmiştir. İşbu çalışmada ilk olarak fizyolojik (bedensel) nitelikli hastalıklar üzerinde durulmuş; bu hastalıkların temelini inşa etmesi sebebiyle romanda yer alan psikolojik hastalıklar da irdelenmiştir. Romanda ele alınan hastalıklar ve bu hastalıkların şabıslara dair olan etkileri saptanmış; aynı zamanda bu hastalıkların tedavisinde kullanılan yöntemler de incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Reşat Nuri Güntekin, Türk Romanında Hastalık, Kızılçık Dalları, hastalık

Illness in the Novel "Kızılçık Dalları"

Abstract: The mention of illness in the Turkish novel first started to show its effect in there new all process in our literature and this effect expanded over time and became a subject in literary works. This issue, which has been echoed since the Tanzimat period, has prepared the ground for enlightening studies in different fields with the development of modern medicine in the Republican period. In this study, the way in which the phenomenon of illness, which Reşat Nuri Güntekin frequently prefers to use in many of his novels, is handled in the novel Kızılçık Dalları is examined. In the novel Kızılçık Dalları, the thematically speaking of a disease was not discussed, but it was note worthy that these cases were frequently included. In this study, first of all, physiological (physical) diseases were emphasized. Psychological diseases in the novel have also been examined as the latter forms the basis of former. The diseases discussed in the novel and the effects of these diseases on individuals were determined and at same time, the methods used in the treatment of these diseases were also examined.

Keywords: Reşat Nuri Güntekin, Illness in Turkish Novel, Kızılçık Dalları, disease

1. Reşat Nuri Güntekin'in Romancılığı

Reşat Nuri Güntekin, Cumhuriyet devri Türk romanı ve romancılığı açısından oldukça önemli bir isimdir. Romanlarında sıklıkla Anadolu coğrafyası ve bu coğrafyada yaşayan insanların hayatlarının derinliğini, halk hikâyesi unsurlarıyla harmanlayarak ele almıştır. Babası Nuri Bey'in askerî hekim olması sebebiyle Anadolu'yu karış karış gezmiş ve yapmış olduğu gözlemleri de romanlarına aktarmıştır. Onun bu gözlemci kişiliği ise, tenkitçi kimliğini beslemiş ve bu güçlü

* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, Ankara. ORCID ID: 0000-0003-4400-7557

sosyal tenkitçi yönünü de eserlerine yansıtmıştır. Ahlakî değerleri, modern hayatın ve geleneğin çatışmasını, dini ve ideolojiyi aktarmış ve aktardığı bu hikâyeleri iç içe geçmiş zincirler gibi birbirlerine bağlı ve birbirlerini içeren bir yapıda ele almıştır (Enginün, 2019: 286-290). Ekonomik bunalımlar, mesleki kaygılar, geçim sıkıntısı, kültür yapısı, geri kalmışlık, eğitim, zaafılar, aşk, ayrılık, sıkıntılı evlilikler, aile hayatı ve hastalıklar gibi insana dair her şeyi içten bir anlatımla ele alırken, bir yandan da geniş bir toplum ve insan panoraması sunar. Buna göre; “*XIX. yüzyılda Balzac ve Zola’nın Fransız, Tolstoy’un da Rus toplumuna tuttuğu aynayı Reşat Nuri’nin XX. yüzyıl başlarındaki Türk toplumuna tuttuğu söylenebilir*” (Asiltürk, 2009: 37-38).

Cevdet Kudret, Reşat Nuri’nin romanlarını iki ayrı kategoride değerlendirmeyi uygun görmektedir: Duygusal romanlar; *Çalığışu* (1922), *Dudaktan Kalbe* (1932) ve *Akşam Güneşi* (1936) bu grupta yer alır. Diğer gruptaki romanları ise toplumsal romanlar olarak değerlendirilebilir. Bunlar arasında; *Yeşil Gece* (1928), *Yaprak Dökümü* (1932), *Miskinler Tekkesi* (1946) gibi romanları yer alır (1978: 295).

Reşat Nuri’nin romanlarında kullandığı dil ise oldukça dikkat çekilmesi gereken bir husustur. Onun romanları hem devrinde hem de ondan sonra gelen nesilde yankısını bulmuştur. Kullandığı dilin etkileri romanlarının toplumun her kesimi tarafından anlaşılmasını sağlamıştır. Temiz bir dil anlayışının temelinde İstanbul Türkçesini oturtmuş fakat bununla da yetinmemiş, karış karış gezdiği Anadolu coğrafyasının deyimleri, kelimeleri ve cümle gruplarını da ekleyerek kendi dilini zenginleştirmeyi başarmıştır (Naci, 2009: 10). Reşat Nuri’nin romanlarında bu denli halkın içinden kelimeler seçmesi onu okuyan kesimle yakınlaştırmış ve okuruyla yakın bir diyalog kurmasına zemin hazırlamıştır. Ahmet Hamdi Tanpınar’ın da dediği gibi: “*O, Türkçenin ortasında geniş bir sevgi ve şefkat ürpermesi idi*” (2005: 461).

Romanlarında rastlantıların, melodram öğelerin, yananamların sıklıkla yer aldığı görülmektedir (Naci, 2009: 6-9).

Reşat Nuri, romanlarının geneline bakıldığında anlatıcı unsurunu roman şahıslarından birisi üzerine kurar. Onun şu sözleriyle bunu tercih etmesinin sebepleri açıklanabilir:

“- Ben kahramanlardan birini alıp onun ağzından anlatmayı daha kolay bulurum. Hem bu suretle vak’alar dağılmaz. Vak’ayı anlatan kahraman vahdeti muhafaza eder. Sonra bunun bir iyiliği daha vardır, romancı mesuliyetin mühim bir kısmını üstünden silkip atmış olur. Ekseriya bir romancının yaptığı tasvir okuyucuya soğuk gelebilir. Çok defa okuyucular romancının adamı anlatışını beğenmeyebilir. İşte roman kahramanının ağzından anlattırsanız mesuliyetin bir kısmı sizden ziyade kahramanın görüşüdür. Bu işte biçare kahraman yanmıştır” (Burdurlu, 1998: 33).

Bu yöntemi tercih etmesinin temel sebebi ise, roman şahsının duygu durumunun okurdakikarşılığını bulmaya çalışmasıdır. Bu durum roman şahsıyla okur arasında duygu ortaklığı ya da duygu zıtlığı durumunu meydana getirirken yazar, roman şahsını okur için çoktan vücuda getirmiş olur.

Romanlarını yazarken bilhassa yalnız olduğu bir zamanı ve gece vaktini tercih ettiğini belirtir. Yazarken kesinlikle not almadığını, belli bir plan çerçevesinde eserini oluşturmadığını söyler. Yazma yolculuğunda titizlikle ilerlemeye dikkat ederken, romanın sonunu çalışmasının en başında tayin eder. Yıllar önce zihninde kurduğu

hikâyeleri, aradan yıllar geçtikten sonra bir eser haline getirdiğini söyler ve ekler; “böylece en yeni romanlarımın bazen yirmişer, otuzar senelik, hatta daha fazla birer geçmişleri olduğunu söylersem yalan olmaz” (Burdurlu, 1998: 35-40).

Reşat Nuri'nin romanlarında ele aldığı çevre ve tipler oldukça önemlidir. Romanlarını aktardığı çevre, İstanbul'dan Anadolu'ya doğru genişleyen bir çerçevededir. Anadolu coğrafyasında bulunduğu her yerin ve bu yerlere dair yapmış olduğu gözlemlerin de burada payı büyüktür. Bu coğrafyanın yaşamını, kültürünü ve tabiatını; Kurtuluş Savaşı yılları ve savaş sonrası Anadolu'yu gerçekçi ve gözlemci bir bakış açısıyla ele almıştır. Bu çevre içerisinde kurguladığı tipler ise, şüphesiz ki içinde yaşadıkları toplumun duyarlılığına sahiptirler. Bu şahıslar arasında erkek olanlar, merkezi kişi konumunda bulunurken, kadın şahıslar daha sonrasında dahil edilmiştir. Bu bahiste de görüldüğü gibi, toplumumuzun yaşayış biçiminin yansımış olduğu dikkati çeker (Burdurlu, 1998: 46-48).

Romanlarında sıklıkla işlediği zaman dilimi ise; I. Dünya Savaşı öncesi, 1908 devrimi ve sonrası, Kurtuluş Savaşı devri ve son olarak Cumhuriyet devri olarak görülür. Bahsi geçen dönemlerde ise, Türk toplumunda birçok olgunun yaşandığı süreçlerdir. Bu da hareketliliği zorunlu kılmıştır. Bu dönemler dikkate alındığında romanlarındaki hareket unsuru dikkati çeker. Sert bir şekilde bu gerçeklikleri gözler önüne sererken, onun romanlarında bu sertliği kırdığı ve daha ılımlı bir tabloyla aktarmak istediklerini ele aldığı görülür (Burdurlu, 1998: 51-54). Bu zaman diliminin, Türk insanı ve Türk toplumu üzerindeki etkilerine de yer vermiştir. Böylelikle insan ve toplum ilişkilerini ele alırken benimsediği ferdi tutumu, aynı zamanda bu ferdiyetçiliğin çevreyle olan bağlantısının kurulması hususunda da önemli olmuştur (Emil, 1989: 5).

Reşat Nuri romanlarında sıklıkla kullandığı anlatım tekniği olarak mektuplar, günlükler, hatıralar gibi kişinin iç dünyasına temas eden türlere de sıklıkla yer vermiştir (Enginün, 2019: 291). Bundaki amaç ise, bu türlerde teması görülen şahısların iç dünyasının tasvirini içtenlikle aydınlatmaktır.

Burada işbu çalışmanın da temelini arz ettiği bir husus dikkati çekmektedir. Reşat Nuri'nin romanlarında hastalık bahsine yer verildiği ve şahıs kadrosunda dikkat çekebilecek boyutta 'doktor'ların yer aldığı görülür. Bunun sebebi, babası Nuri Bey'in askerî hekim olmasından ileri gelmektedir (Naci, 2009: 10).

2. Türk Romanında ve Reşat Nuri'nin Romanlarında Hastalık

Edebi eserler, temeline insanı ve insani yaşamı alır. Bununla birlikte insan hayatındaki her olgunun edebi türlerde görülmesi kaçınılmazdır. Hastalıklar, bir insani durum olarak edebi eserlerde sıklıkla ele alınmıştır. Bu eserlerde ya hastalıklar konunun temelini oluşturmuş ve yahut hastalık ve tıbbi terimlerin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Edebiyatımızda hastalık olgusunun Tanzimat devrinden itibaren ele alındığını söylemek isabetlidir. Bu dönemde daha çok verem hastalığının izleri görülür. Edebiyat-ı Cedide devrinde ise, dönemin karamsarlığının bir yansıması olarak psikolojik buhranlar, karamsarlık, irsiyyet, intihar vak'aları daha yaygındır. Hatta bu devirde yazılmış eserlerde bireyin ruhsal tahlilinin derinliğine inilmesi, bu hastalıkların fizikî boyutunu zihinsel boyuta doğru genişletmiştir. Zaman içinde gelişen ve çeşitlenen hastalıklara göre bu etki devam etmiştir. Zamanla verem yerini kansere bırakmıştır.

Romantizm akımının etkisiyle kaleme alınan eserlerde, verem ve melankolinin geniş bir yer tuttuğu dikkatleri çeker. Realist eserlerde ise bu etki daha da genişletilerek birebir insan yaşamının bir parçası olarak hastalık olgusunun ele alındığı görülmektedir(Asiltürk, 2009: 19).

Hastalık temasının işlendiği Türk romanlarının dönemsel sınıflamasını yapmak burada yerinde olacaktır:

1. Tanzimat devrinde; Ahmet Mithat Efendi'nin, *Yeryüzünde Bir Melek* (1879) ve *Felâtn Bey ile Rakım Efendi* (1875); Mizancı Murad'ın *Turfanda mı Yoksa Turfa mı?* (1892); Nabizade Nazım'ın *Zehra* (1896); Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın *İffet* (1896), *Şık* (1889), *Şıpsevdi* (1901), *Cadı* (1912), *Hakka Sığındık*(1919), *Utanmaz Adam* (1934), *Ölüm Kurtuluş Mudur?* (1945) romanları örnek olarak verilebilir. Bu romanlarda hastalık terimlerine ya da hasta şahıslara yer verildiği görülür(Asiltürk, 2009: 21-24).

2. Edebiyat-ı Cedide devri, “*edebiyat tarihçilerinin ve araştırmacılarının pek çoğunun ittifakıyla bir ‘hastalıklı dönem edebiyatı’ olarak değerlendirilir*” (Asiltürk, 2009: 24). Edebiyat-ı Cedide devri sanatkarlarının, ele aldıkları karamsarlığı aktarmada bir araçtır hastalık. Bu sanatkarlar hastalık kavramını büyük bir vehimle, uzun uzun aktarmayı tercih ederler. Mehmet Kaplan bu konuyla ilgili şunları belirtir; “*Servet-i Fünuncuların duyuş tarzının belirli vasfı hastalık derecesine varan bir nevi aşırı duyarlılıktır. Kendileri bunun farkındadırlar; bile bile, âdeta seve seve bu hastalığı tasvir ve tahlile çalışırlar*”(2019: 42)

Bu devir romanında, hastalık olgusu bilhassa Halit Ziya Uşaklıgil’de varlığını sürdürür. Onun, *Mai ve Siyah* (1897), *Aşk-ı Memnû* (1900), *Kırık Hayatlar* (1924) romanlarında verem, irsiyyet, yüksek ateş, felç gibi rahatsızlıkların sıklıkla irdelendiği görülür. Yine bu dönem edebiyatında bir ismi daha unutmamak gereklidir. Mehmet Rauf, *Eylül* (1901) romanında, yoğun psikolojik tahlillere yer vererek, yaşanan vak’aların psikolojik olarak insanı hastalandırması hususunu temellendirmiştir. Bununla birlikte yazarın *Ferdâ-yı Garam* (1913), *Bir Aşkın Tarihi* (1912), *Karanfil ve Yasemin* (1924) isimli romanlarında da hastalık olgusunun etkileri görülür(Asiltürk, 2009: 24-28).

3. Cumhuriyet devrine geldiğinde ise, “*modern tıbbın gelişmiş olması, romanlarda işlenen konuların çeşitlenmesi, köyden kente, yayladan kasabaya mekânların alabildiğine genişlemesi*”(Asiltürk, 2009: 29) edebi eserlerde tıbbın ve tıbbi olguların sıklıkla işlenmesine zemin hazırlamıştır. Bu dönemde ilk olarak Halide Edip Adıvar’ın, *Handan* (1912), *Mev’ud Hüküm* (1918), *Ateşten Gömlek* (1923), *Kalp Ağrısı* (1924) gibi pek çok romanında hastalık olgusunun işlendiği görülür. Yakup Kadri Karaosmanoğlu’nun *Kiralık Konak* (1922), *Nur Baba* (1922), *Hüküm Gecesi* (1927), *Yaban* (1932) gibi romanlarında hastalık, çeşitli boyutlarıyla ele alınmıştır. Bununla birlikte ‘doktor’ şahısların artışı da dikkati çeker. Son olarak romanda hastalık olgusu düşünüldüğünde akla gelen ilk isim Peyami Safa’dır. Onun birçok romanında hastalıkların ele alındığı görülür. Fakat onu birçok romancıdan ayıran yönü tıbbi terim bilgisidir. *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu* (1931), *Bir Akşamdı* (1924), *Canan* (1925), *Matmazel Noraliya’nın Koltuğu* (1949), *Yalnızız* (1951), *Biz*

İnsanlar (1959) isimli romanlarında bu temanın büyük bir dikkatle ve bilgi birikimiyle ele alındığı görülmektedir(Asiltürk, 2009: 28-34).

Cumhuriyet devrinde hastalık bahsinin ele alındığı eserler arasında Reşat Nuri'nin de eserlerinin büyük bir yeri vardır. Romanlarının tamamında bu hassasiyet dikkati çeker. Tıbbi terimlerden, hastalıklardan, bunların yarattığı hislerden bahsedildiği görülür. Bu konudaki bilgisinin babasının mesleğiyle bağlantısı olduğu düşünülebilir. Onun romanlarında ele aldığı hastalıkları iki ayrı kategoride temellendirmek çalışmanın devamı hususunda bir gereklilik arz etmektedir:

1. Fizyolojik (Bedensel) Hastalıklar: Zatürre, baş/diş/kas ağrıları, halsizlik, zehirlenme, siyatik¹, verem, tifo, menenjit, kalp hastalıkları, tansiyon, sıtma, böbrek/karaciğer rahatsızlıkları, humma, cüzzam, nezle, sıtma, bronşit, kuşpalazı, kızamık vb. daha çok bedensel rahatsızlık yaratan, hatta ilerleyen safhalarda ölümle sonuçlanan hastalıkları sıklıkla eserlerinde işlemiştir.

2. Psikolojik (Zihinsel) Hastalıklar: Kişilik bozuklukları, depresyon, kaygı (anksiyete) ve sinir hastalıkları/bozuklukları, vehim, merak, hastalık hastalığı gibi, romanlarında daha çok psikolojik tahlillerle desteklemiş olduğu bu tip hastalıklara da yer vermiştir.

Reşat Nuri hastalık bahsini romanının tamamını etkileyecek bir biçimde kurmamıştır. Fakat her eserinde hastalığa dair bir terimin, bir şahsın ya da bir vak'anın ele alındığı gözden kaçmaz.

3. *Kızılçık Dalları Romanında Hastalık Olgusu*

Kızılçık Dalları, Reşat Nuri'nin 1932 yılında yayımlanmış ve diğer romanları baz alındığında on birinci romanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tematik olarak irdelendiğinde ise, konak yaşantısı ve bu yaşantının içine hapsolmuş bir evlatlığın öyküsü anlatılmaktadır. Reşat Nuri, burada yine gözlemci kimliğinden yararlanmış olacak ki konak yaşamının tüm gerçeklerini dışarıdan tamamen bağımsız bir surette ele almıştır. “*Reşat Nuri, ‘evlâtlık- konak sahipleri’ ilişkisini belki de daha iyi anlatabilmek için konağın dünya ile ilişkisini kesmiş; roman boyunca Birinci Dünya Savaşı oluyor, bitiyor; Cumhuriyet kuruluyor ve bütün bunların ne adı duyuluyor romanda, ne de etkisi...*” (Naci, 2009: 133).

Romanda ele alınan konak, o dönemin konak yaşamıyla ilgili oldukça önemli bilgiler aktarırken bir yandan da bu çevrede yaşayan insanların sosyolojik ve psikolojik yönüne de ışık tutulmasını sağlamıştır. Bu yönüyle romanda göze çarpan çeşitli hastalıklar da bunun bir sonucu olarak irdelenmesi gereken önemli hususlar arasında yer almaktadır.

Kızılçık Dalları'nda, hastalıkların, doktor şahısların, tıbbi terimlerin varlığı dikkat çekmektedir. Romanda geçen hastalıkları veya hastalıklarla ilgili kavramları iki ayrı sınıflama ile ele almak mümkündür. İki fizyolojik (bedensel) nitelikli rahatsızlıklar olarak aktarılabilir. Elbette bu rahatsızlıkları sadece bedensel bir forma indirgemek yanlış olur. Psikolojik kökenli rahatsızlıklar, takıntılar, anksiyete, yoğun stres gibi olgular bedensel rahatsızlıkları körüklemektedir. Bu sebeple ikinci sınıflandırmada ise, psikolojik nitelikli hastalıkların da bahis konusu olması oldukça önemlidir.

¹ Sinir hastalığı.

Romanda genellikle bedensel nitelikli olarak; kalp rahatsızlıkları, inme, soğuk algınlığı, çocuk ya da yaşlılık hastalıkları, guatr, organ hastalıkları ya da organ yetmezlikleri (karaciğer, apandisit vb.), verem, göz hastalıkları gibi kalıcı veya ölümcül nitelikli hastalıklar görülürken bir yandan da yaralanmalar, incinmeler, kırıklar, savaş yaralanmaları, burkulma gibi durum şartlarına bağlı gelişen rahatsızlıklar da görülmektedir. Psikolojik nitelikli hastalıklar arasında ise en göze çarpanı vehim, takıntı durumudur. Bu vehim ve takıntılar psikolojik olarak konak yaşamında şüphe ve güvensizlik durumunu da meydana getirmiştir. Aynı zamanda bunların kaynakları psikolojik temelli olmasının yanında çeşitli batıl inanışlar, gelenekler olarak görülür.

3.1. Fizyolojik (Bedensel) Hastalıklar

3.1.1.Çocuk Hastalıkları

Romanda ilerleme sırasına göre karşılaşılan ilk hastalık ‘çocuk hastalıkları’ kategorisinde ele alınabilir. Gülsüm, kardeşi İsmail ve amcasının (Yorganlı) konakta yemek yedikleri esnada romanda yer alan bilgilere göre; İsmail’in bilinmeyen bir hastalığa tutulduğu ve durumunun gittikçe kötüleştiği görülür. Bu kısımda Gülsüm’ün kardeşine olan düşkünlüğü ve onu iyileştirmek için kendi bildiğince ona yardımcı olmaya çalıştığı da gözden kaçırılmamalıdır: *“Bu kız, az buçuk delidir... Eline geçeni İsmail’in ağzına tıkmazsa canı rahatlamaz... Böyle ede ede oğlanı yolda öldürüyordu... Çocuk, hâlâ hastadır...”* (Güntekin, 2019: 15). Yorganlı, İsmail’in bu bilinmeyen hastalığını konak mensuplarıyla paylaşır: *“Yolculuğun ikinci gecesi İsmail kusmaya başlamış... Sabaha kadar uyumamış...”* (Güntekin, 2019: 15). Sayfa 15’te yer alan bu ifadelerin devamında İsmail’in zayıf bir bünyeye sahip olduğu bilgisi de yer almaktadır. Bilinmeyen bu çocuk hastalığı, bakıma muhtaç küçük yaştaki çocuğun yollarda sefalet içinde yaşamaya çalışması nedeniyle açıklanabilir. Zayıf olduğunun özellikle vurgulanması ise, bu hastalığı atlatacak bir durumda olmadığını da düşündürmektedir.

Romanda sebebi bilinmeyen bir başka çocuk hastalığı ise, Nadide Hanım’ın torunu Bülent üzerinden işlenmiştir. Hastalığın adı açıkça verilmemle birlikte romanda ‘ağır hastalık/eski hastalık’ olarak nitelendirilir. Batıl inançlar doğrultusunda yetiştirilen bu çocuklarda doktor korkusu görülür ve bu sebeple konakta yaşayan, tıbbi konulara çare olduğu düşünülen Karamusallı Sütüne tarafından, Bülent için çeşitli tedavi yolları denenir; *“Üç gün Hindistan cevizi yağı, anason ve kızılıcık şurubu ile hastalığın önüne geçmeye çalışır”* (Güntekin, 2019: 125). Fakat bu da çare etmeyince doktorlar duruma el atar. Bülent’in, *“sebebi bir türlü anlaşılmayan ateş ve sancuları (...)”* (Güntekin, 2019: 125) düzenli aralıklarla nüksetmeye devam eder.

Bülent’in hastalıkla mücadele ettiği süreçte dikkati çeken bir ayrıntı ise, bu hastalığın konak mensuplarını birbirine bağlaması olmuştur. *“Hastalık, adeta evdekilerin birbirine yakınlaşmasını sağlayan bir ortam oluşturur”* (Güntekin, 2019: 193).

3.1.2.Göz Hastalıkları

Romanda göz hastalıkları bahsinde ilk etapta ‘şaşıklık’ ele alınmaktadır. Gülsüm’ün görünüşünün tasviri yapılırken bu rahatsızlığın belirtildiği görülür: *“Gözlerinde hafif*

bir şaşılık vardı (...)” (Güntekin, 2019: 16). Bir süreden sonra Gülsüm’ü yanlarına evlatlık alan konak mensupları bu rahatsızlığın giderilmesi için uğraşmazlar. Aksine bu durum Gülsüm’ün insanlar tarafından itilip kakılmasına da zemin hazırlamıştır. Gülsüm, içinde bulunduğu şartlara ve gözlerindeki hassasiyete rağmen ezber yeteneği çok kuvvetli bir çocuktur, sureleri kolaylıkla ezberler: “*‘Allah, şu kızın gözlerini şaşı edeceğine büsbütün kör edeymiş, iyi bir kör hafız olurdu bari!’*”(Güntekin, 2019: 45). Bu rahatsızlık Gülsüm’ün yaşamında çare bulunması gereken bir olgu olmasının yanında, daha da kötüsü düşünülerek bir fırsat gibi görülmektedir. Gülsüm’ün gözündeki bu kusura karşın ezber yeteneğinin bu denli iyi olması, gözündeki bu rahatsızlığın artması hatta âmâ kalması onun bu yeteneğini arttırabilecek bir unsur gibi sunulmuştur.

Romanın ilerleyen kısımlarında tekrar bir tasvir unsurunda göz hassasiyetinin irdelendiği görülür. Seniye Hanım’ın gönül ilişkisi yaşadığı genç *‘sarışın, miyop bir çocuktuk.’*”(Güntekin, 2019: 147). Miyop rahatsızlığı gözde, uzak mesafede yer alan nesnelerin, olguların normal netlikte görülememesi durumudur. Bu gencin görüşündeki bozukluk, miyop rahatsızlığının da anlaşılması noktasında romanda açıklayıcı bir şekilde ele alınmıştır: “*Miyop genç, akşam karanlığında gözünün bozuk adedesi arasından şöyle hayal meyal bir tebessüm farkettiler.*”(Güntekin, 2019: 147).

3.1.3. Yaralanma ve İncinmeler

Gülsüm’ün, amcasının ve İsmail’in onu konakta bırakıp gittiklerini öğrenmesiyle konakta kıyamet kopar. Zavallı kız, kardeşini istediğini haykırır ve konaktakiler onu sakinleştirmeye çalışsa da fayda etmez. Kardeşi için feryat eden Gülsüm’ün, “*(...) ayağı taşa takılarak yüzüstü yere kapandı; burundan şiddetli bir kan boşandı. / (...) yüzü kanlı bir çamurla sıvanmış, avuçları, diz kapakları patlamış bir halde köşke getirdiler*” (Güntekin, 2019: 26).

Köşkteki çocukların yaramazlığı da yaralanmaları mecburi hale getirmektedir: “*Mütemadiyen düşüp kalkmaktan, itişip dövüşmekten avuçları patlıyor; kolları, bacakları sıyrılıyor, parmaklarına kına koymuş gibi sargı bezleri sallanıyordu*” (Güntekin, 2019: 33).

Yaralanma bahsinde ek olarak, savaş esnasındaki yaralanmaların da romanda işlendiği görülmüştür. Yorganlı, konak mensuplarıyla sohbet ettiği kısımda savaş esnasında yaralandığından bahsetmiştir.

3.1.4. Organ Hastalıkları ya da Organ Yetmezlikleri

Bu hastalık türü ise romanda en çok Lala Tahir Ağa’da yankısını bulmuştur. Hatta bu rahatsızlıkların seyri onda psikolojik olarak ‘hastalık hastalığı’ ya da ‘hastalık takıntısı’ haline dönüşmüştür. Romanda da geçen bir ifade ile; “*Lala, illet koleksiyonu idi*”(Güntekin, 2019: 30). Bu ifadelerde de görüldüğü gibi Lala Tahir Ağa’nın her çeşitten rahatsızlığa sahip olan bir şahıs olduğu anlaşılmaktadır. Lala’da görülen bu hastalıklar ise; guatr, tıknafes (nefes darlığı), böbrek ve mesane hastalıkları, idrar tutamama, romatizma, sıtma olarak görülür.

Romanda yer alan ifadelerde, Lala Tahir Ağa’nın bahsi geçen diğer hastalıklarının yanında ‘guatr’ hastalığının etkisiyle alınmıştır; “*(...) teessüründen guatrı şişiyor (...)*”(Güntekin, 2019: 140). Yine burada stres ve üzüntünün bedensel formu tahrip ettiğini görülmektedir. Lala’nın yaşadığı üzüntüden ötürü, guatr rahatsızlığı nükseder.

3.1.5. Bayılma, Nöbet Geçirme ve Yüksek Ateş

Romanda Seniye Hanım'ın bu hastalıktan muzdarip olduğu görülür: “*Seniye’de bayılma alâmetleri görülüyor.*” (Güntekin, 2019: 68). Bu tip bayılma hallerinin birçok Türk romanında da rastlanıldığı gibi; aşk, heyecan ve korku gibi duygu durumları sebebiyle yine psikolojik bir boyutta gerçekleştiği düşünülebilir. Seniye Hanım'ın davranışları dikkate alındığında, romanın altmış sekizinci sayfasında verilen bilgiler ışığında, okuduğu aşk romanlarından etkilendiği, romanlarda geçen şâirane tahayyüllerden ve şahıslardan etkilendiği görülür.

Gülsüm’e kendisini öldürmesi için yalvarır ve ölmek istediğini söyler. Konakta diğer insanlara karşın daha az ilgilenilen bu karakterin histerik kişilik bozukluğuna sahip olabileceğinin düşünülmesi bu noktada isabetli olur. Bu yönüyle daha çok ilgi çekmek, çevresindeki insanların kendisine acımasını istemek gibi bir psikolojik durumda olduğu görülür.

Seniye Hanım'ın dışında Gülsüm’de de ani nöbetler şeklinde bir rahatsızlık geliştiği görülür: “*(...) Gülsüm’e gece nöbetleri geldi. Ara sıra yatağından doğrulup abuk sabuk şeyler söylemesine nazaran, ateşi hayli çıkıyordu. (...)*” (Güntekin, 2019: 90). Gülsüm’ün bu rahatsızlığının temelini yüksek ateş olduğu anlaşılmaktadır.

Çalışmanın psikolojik hastalıklar bahsinde de değinileceği gibi, yaşanan büyük stres ve ani şoklar bayımlara sebebiyet verebilmektedir. Nadide Hanım, Gülsüm’le geçen diyalogu esnasında öğrendiği bir bilgi sonucu adeta kriz geçirerek bayılır: “*Büyük Hanım, yırtıcı bir çığlık kopararak düşüp bayıldı.*” (Güntekin, 2019: 207).

3.1.6. Sancılar veya Ağrılar

Bu kısımda sancılanma, daha çok psikolojik kökenli bir durum olarak nitelendirilmelidir. Seniye Hanım'ın az önce de belirtildiği gibi histerik kişilik bozukluğuna sahip olması, konakta yankı bulan bir olay sonucunda ilgisiz hissedip, tüm konak halkını ayağa kaldıran bir hastalık geçirmesine sebep olmuştur. Gülsüm, öldüğünü düşündüğü kardeşi İsmail’e karşı son görevini yapmak, onu rüyalarında görebilmek için konakta bir mevlüt düzenler bunun sonucunda büyük bir iç huzuru yaşamasının yanında konaktaki insanların da takdirini kazanır. Bu durum karşısında beklediği ilgiden mahrum olan Seniye Hanım, psikolojik olarak yaşadığı bu kişilik bozukluğunu bedensel bir düzeye indirgeyerek sancılanmaya başlar ve Gülsüm, rüyasında kardeşini göreceği düşüncesinden de mahrum kalarak Seniye Hanım’a refakat ederken sabaha kadar ayakta kalır: “*Seniye Hanım fena halde sancılandı; geç vakte kadar Gülsüm’e ateş yakturdılar, tuğla ısıtturdılar. Kız, yatmaya çıktığı zaman sabah ezanı okunuyordu. Öyle yorgun halde yatağına düştü ki, İsmail’i rüyada görmek şöyle dursun, çocuk, sahiden koynuna girse farkında olmayacaktı.*” (Güntekin, 2019: 109). Seniye Hanım bu yolla, konakta Gülsüm’ün üzerindeki ilgi ve alakayı kendi üzerine çekmeyi başarmıştır.

Romanda ağrı kategorisinde değerlendirilebilecek bir başka rahatsızlık ‘baş ağrısı’dır. “*Bir gün Gülsüm’ün başı ağrıyordu. Bu, ihtimal, ehemmiyetsiz bir ıstıraptı. Fakat, kız, hastalığa alışık bulunmadığı için dayanamıyor, içinde büyük bir kasvetle kaşını, gözünü çatlatıyordu.*” (Güntekin, 2019: 167-168). Gülsüm’ün bu hastalığı daha da ilerleyerek yüksek ateşe sebebiyet verir. Gülsüm, yüksek ateş sebebiyle sayıklamaya, alakasız şeyler söylemeye başlar. Gülsüm’ün tedavisi yine konakta doktorlardan önce bu işleri üstlenen Karamursallı Sütüne tarafından gerçekleştirildiği görülür.

3.1.7. Sindirim ve Boşaltım Sistemi Hastalıkları

Çocuk hastalıkları bahsinde de değinildiği gibi Bülent bilinmeyen, ağır bir hastalığa yakalanır. Yüksek ateş, sancılar, iştahsızlık gibi sağlık problemleriyle uğraşan Bülent'in hastalığı ilerledikçe "(...) *bağırsakları iyiden iyiye bozulmuştu. Doktorlar ona en hafif gıdaları hazmettirmenin çaresini bulamıyorlardı.*" (Güntekin, 2019: 126). Bu durum konaktaki gerilim ve endişe düzeyini de arttırmakla beraber, devasız bu hastalığın neticesinde Bülent'in öleceği düşünülmektedir.

Lala Tahir Ağa, romanda çeşitli hastalıklarla mücadele ederken, böbrek rahatsızlığının da etkisiyle idrar kaçırma hassasiyetinin de olduğu bilgisine erişilmektedir: "(...) *böbreklerini sızlatan soğuğa tahammülü kalmamıştı. Birden bire, içinde bir zembek boşanır gibi oldu; gayriihtiyarî bacakları ayrıldı; sofanın ortasına çeşme gibi işemeye başladı.*" (Güntekin, 2019: 63).

3.1.8. Kırık ve Çıkık

Yine bu bahiste dikkati çeken husus, incinmenin yaratmış oldu tahribatı bilimsel ve modern tıp metotlarıyla değil de kırıkçı/çıkıkçı gibi daha geleneksel ve gelişmemiş bir düzeyde tedavi edilmesi durumudur. Romanda Gülsüm'le uğraşan Bülent, Gülsüm'ün bileklerinden asılır ve bunun sonucunda bileği çıkar. Bunun üzerine Nadide Hanım, Bülent'in tedavisini yapması için 'Şehbaz' isimli Ermeni bir çıkıkçıya güvendiği görülür.

3.1.9. Verem

"Verem (Tüberküloz) edebiyatta sık işlenen hastalıkların başında gelir. 19. yüzyıldan bu yana belki de en çok kullanılan metaforlar arasında yer almış, ama günümüzde, yerini daha güncel hastalıklar olan AIDS ve kansere bırakmıştır. 19. yüzyılda çok yaygın bir hastalık olan ve o yıllarda tedavisi de olmayan verem genel olarak okur tarafından sempati duyulan bir hastalıktır ve umutsuz aşıkların, yoksulların, yoksun kalanların, hasret çekenlerin hastalığıdır." (Uğurlu, 2020: 59).

Verem, romanın geçtiği dönemde yaygın bir şekilde görülen bir rahatsızlıktır. Stres ve üzüntü bu hastalığın seyrini kötü etkilemektedir. Romanda veremden mustarip Mutasarıf Murat'ın eşidir. Bu hasta genç kadın, eşinin sadakatsizliği ve çapkınlığı sebebiyle de hastalığında olumlu bir gelişme kaydedemez. Eşinin başka kadınlara olan ilgisi, konuşması genç ve hasta kadının gözlerinin önünde gerçekleşmiştir: "*Galiba, hasta kadın da bunun farkındaydı. Etrafındakilerle şimdiden alâkasını kesmiş, şimdiden başka bir dünyada yaşamaya başlamış gibi gözükmesine rağmen, bu adamda hâlâ gözü vardı.*" (Güntekin, 2019: 170).

Aynı zamanda veremin genç kadının çehresinde yarattığı etki de gözle görülür bir haldededir.

"Tüberküloz, ayrıca aşırı zıtlıklarla dolu bir hastalık olarak kavranmıştır: uçuk beniz ile kızamık yüz, cansızlık ile hiper aktiflik değişik zamanlarda birbirlerinin yerini alan görünümüdür. Hastalığın düzensiz, gelgitli seyri, tipik bir tüberküloz semptomu sayılan öksürüğe yansır. Bu derkten mustarip olan kişi ilk önce öksürükle sarsılır, sonra sakinleşir, derken toparlanıp ferahlar ve tekrar normal şekilde nefes alıp vermeye başlar; sonra da tekrar öksürür." (Sontag & Akinhay, 2005: 13-14)

Romanda verem hastalığından mustarip bireylerin tedavisinde hava değişiminin de etkisinden söz etmek gereklidir. Reşat Nuri aynı bahsi *Çalikuşu* romanında da işlemiştir. Bu etki *Kızılılık Dalları* romanında da yinelenmiştir denilebilir. Mutasarrıf Murat, hasta eşinin hava tebdili için onu Nadide Hanımların yazlığının olduğu yere, Pendik’e getirir. Her ne kadar eşi için böyle bir hamle yapsa da Mutasarrıf Murat’ın, eşi dışında diğer kadınlara duyduğu ilgi hem konak mensuplarının hem de biçare hasta kadının dikkatinden kaçmamıştır (Asiltürk, 2009: 123).

Romanda en çok irdelenen hastalığın verem olduğunu söylemek yerinde olur. Roman şahıslarından Nadide Hanım’ın verem rahatsızlığı konusunda bilgisi olduğu görülür; “*Nadide Hanım, mikrop nazariyesi öğrenmişti.*” (Güntekin, 2019: 171). Aynı zamanda veremin bulaşıcı bir hastalık olması da romanda endişe ve kaygısıyla dikkati çeken Nadide Hanım için hem acınılacak bir vak’a hem de korkup çekinilen bir durum haline gelmiştir: “*Nadide Hanım, veremlilere acır, fakat onlardan son derece korkardı. Çoluk çocuğun bu hududu geçerek tehlikeli mıntıkaya girmesi şiddetle yasaktı.*” (Güntekin, 2019, 171).

Bu kısma ek olarak Mutasarrıf Murat’ın hastalıklarla ilgili mücadelesinde kendi bahtsızlığını vurgulaması da dikkati çeker. Veremli genç kadından önceki evliliğinde de eşinin hastalıklarıyla mücadele ettiği görülür: “*Kendisi ve yakınları uzun süren hastalıklardan ve ölümlerle sonuçlanan vahim kazalardan bir türlü kurtulamamaktadır. İlk karısı temizlik yaparken merdivenlerden düşüp belkemiğini kırmış, bütün çabalara rağmen kurtarılamamıştır*” (Asiltürk, 2009: 124).

3.1.10. Soğuk Algınlığı

Soğuk algınlığı, romanın bir kısmında işlenen bir rahatsızlık olarak ele alınmıştır. Nadide Hanım, veremli genç kadının bakımını üstlendiği süreçte “*(...) hafif bir soğuk algınlığı yüzünden iki gün hastayı yoklayamamıştı.*” (Güntekin, 2019: 198).

3.1.11. İnme- Felç

Romanda birden çok hastalıkla mücadele eden şahıslardan olan Lala Tahir Ağa, en sonunda inme rahatsızlığı ile sağlığını iyiden iyiye kaybetmiştir. “*Adamcağızın bin türlü hastalıkları yetmiyormuş gibi, son zamanlarda zavallıyı bir de nüzül² örselemiş, sağ kolu ile sağ bacağını işlemez bir hale getirmişti.*” (Güntekin, 2019: 204-205). Bu rahatsızlığının ardından konaktaki görevini yerine getiremeyecek olan Lala Tahir Ağa’ya doktorlar da çare bulamazlar. Lala Tahir Ağa’nın bakımını üstlenmek için, Hasan Dayı isimli bir köylü gelir ve Lala Tahir Ağa’nın ölümüne kadar ona sahip çıkacağını söyleyerek Nadide Hanım’ın üstünden yükü almış olur.

Bahsi geçen bu bedensel hastalıklar, romanın sonlarına doğru gelindiğinde bazı şahısların ölümüne yol açmıştır. Sayfa 111’de, romanın “Sonuç” başlıklı bölümünde yer alan bilgilerde bazı hastalıklardan mustarip bireylerin öldüğü bilgisi verilmiştir: “*Dürdane karacığerinden, Seniye apandisitten, Şakir Bey kalp hastalığından ölmüş*” tür (Güntekin, 2019). Bu şekilde romanın sonlarında geçen bu bahis, romanda hastalık temasının yaygın bir biçimde kullandığı noktasında da dikkatleri çeker.

Bu kısımda önemli başka bir husus ise, romanda veremle mücadele eden Mutasarrıf Murat Bey’in eşinin konak halkına ettiği bedduadır. Genç kadın, öldüğü zaman Seniye ve eşinin evlendirileceğini öğrenir. Bu durumun gelişimi ise Nadide

²İNme, felç (bkz. Ferit Develioğlu Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat)

Hanım'da büyük bir vicdan azabıyla yankısını bulur. Bu azabı hafifletmek amacıyla genç kadının bakımını üstlendiği görülmektedir. Genç kadın ölümünden önce Seniye ve eşinin evlendirilmemesi adına Gülsüm'e vasiyet eder ve Nadide Hanım'ın bu evliliğe onay vermesi durumunda; *“Evlatlarının hayrını görmesin, onlar da benim gibi birer birer gözünün önünde ölsünler!”* (Güntekin, 2019: 207) diyerek beddua eder. *“Yazar, bazı romanlarında insanlara yapılan büyük hataların bedelini hastalık veya ölümle ödetme tutumunu bu romanda da sürdürür. Nadide Hanım'ın, verimli kadıncağızdan gizli planladığı Murat-Seniye evliliği gerçekleşmez. Konaktakilerin çoğu hasta kadının bedduasına uğrar”* (Asiltürk, 2009: 126). Burada yine batıl inanışın konak insanı üzerindeki etkisi gözler önüne serilir.

Bedensel hastalıkların temeli daha önce de değinildiği gibi psikolojik kökenli de olabilmektedir ya da bu psikolojik nitelikli hastalıklar, bu hastalıklardan mustarip olan şahısların hormonal durumlarını etkileyerek, vücutta fizyolojik durumlarda aksamalara ve düzensizliklere yol açmıştır. Romanda özellikle kaygı ve vehim duygusunun çoğu olaya karşın hissedildiği görülmüş ve bununla birlikte bedensel hastalıkların gelişiminin kaçınılmaz olduğu da saptanmıştır.

3.2. Psikolojik Hastalıklar

Türk romanına şahısların psikolojik tasvirleriyle beraber psikolojik hastalıklarında yavaş yavaş girmeye başladığı görülür. Romanlarda görülen bu psikolojik rahatsızlıklar özellikle Cumhuriyet döneminde sıklığını korumuştur. *KızılCIk Dalları* romanında ise, konak yaşantısının bazı dayatmaları, sıkıntı ve stres durumları, yaşanan çeşitli hastalıklar psikolojik yönden roman şahıslarını etkilemiştir. Romanda özellikle üzerinde durulan üç temel rahatsızlık vardır. Bunlar; vehim(kuruntu), hastalık hastalığı (hipokondri) ve histeridir.

3.2.1.Vehim ve Takıntı (Anksiyete³ Bozukluğu)

Romanın başından sonuna dek Nadide Hanım'ın vehim ve takıntıyla dolu ruh halinin yansımaları görülmektedir. Nadide Hanım'daki bu takıntı, konak içindeki insanlara güvenmeme durumuyla başlar; başına gelebilecek her türlü olaya kötü bir yönden bakmasına, daima kötü şeyler olabileceğini sezmesine, kuruntularıyla çevresindeki insanların ona kötülük yapacağından şüphelenmesine, yaşadığı en ufak bir olumsuzlukta kendi yapmış olduğu hataları düşünerek sebebini buna bağlamasına neden olur. Bahsi geçen belirtiler kuşkusuz ki Nadide Hanım'ın kaygı nevrozu⁴ problemiyle karşı karşıya olduğu düşüncesini meydana getirir. Kaygı nevrozu; *“Ortada belli bir tehlike yokken kişinin bir sıkıntı duymasına, dehşete kapılmasına, boğulur gibi olmasına; kötü, tehlikeli bir şey olacak kuşkusuna kapılmasına yol açan, korkudan ayrı, gerçek dışı bir duygu olarak ortaya çıkan nevroz türü”*dür (Bakırcıoğlu, 2012: 732).

Romanda Nadide Hanım'ın düşüncelerine ve iç dünyasına sıklıkla yer verilmiştir. Bunlar değerlendirildiğinde Nadide Hanım'ın zihnen problemleri olduğu düşünülür.

Romanın en başında Nadide Hanım'ın şüphesine dair bir kesit yer almaktadır:

“Fena bir şüphe, yalnız kendi kafasında kapalı kaldığı müddetçe o kadar tehlikeli bir şey değildi; fakat başkalarına geçti mi, derhal bu paniğin kendi

³ Kaygı

⁴Anxietyneurosis(Bakırcıoğlu, 2012: 732)

icadı olduğunu bilmesine rağmen neticede en çok telaşlanan yine kendisi olurdu. Evet bu meraklarının boş yere olduğunu kendi de biliyordu amma, ne yapsın elinde değildi.”(Güntekin, 2019: 6).

Yine aynı sayfada yer alan bilgilerde Nadide Hanım’ın sebebi belirsiz bir sinir hastalığına yakalandığı ve bunun sonucunda yedi sene boyunca yattığı belirtilmiştir. Az önceki alıntıda da yer alan bilgiye bakıldığında, Nadide Hanım’ın zihinsel zafiyetinin bu vehim ve takıntısıyla bağlantılı olabileceği, bununla beraber içinde bulunduğu ruh halinin onu yataklara düşürecek kadar bedenini de etkilediği söylenebilir.

Nadide Hanım, en mutlu gününde bile mutlaka kendisini strese sokabileceği bir kuruntuyu aklına sokar ve bu takıntısı tüm gününü mahveder. Nadide Hanım’ın hastalıklı ruh hali sosyal çevresinde de fark edilecek boyuttadır. Kızı Dürdane Hanım’ın düşünceleri bu durumu kanıtlar niteliktedir; *“Sen böylesin anne... En güzel zamanında hiç olmayacak bir şey çıkarır, dünyayı kendine zehir edersin (...)”* (Güntekin, 2019: 10).

Nadide Hanım için üzüntü temel bir ihtiyaçtır. Aylarca çocuklarıyla kavuşmayı bekler, mutlu olmasının koşulunu buna bağlar; fakat çocukları geldiğinde de muhakkak üzülecek bir yan bulur: *“Ben şimdiden size gitmiş gözü ile bakıyorum... (...) Görürsünüz, bir aksilik çıkar, evlâtlarımdan biri yine gider”*(Güntekin, 2019: 11).

Kişiyi baskılayan stres durumları, fizyolojik (bedensel) olarak birçok faktörü etkileyebilirken; kişinin rutin aktivitelerinde de aksamalara sebebiyet verir. Bu durum kimi zamanlarda yeme bozuklukları olarak meydana gelirken, kimi zaman da uyku bozukluklarıyla kendisini gösterir. Nadide Hanım’da bunun yankısı uyku bozukluğuyla kendini bulur: *“(...) üzüldüğü ve korktuğu zamanlarda olduğu gibi, çok sevindiği zamanlarda da gözü uyku tutmayan”* (Güntekin, 2019: 22) Nadide Hanım, sevinçli hissettiği zamanlarda bile zihnen kendini sokmuş olduğu bunalım neticesinde uykularını kaybedecek duruma gelmiştir.

Nadide Hanım’ın hayatında her şey yolunda giderken bile üzülecek bir şey bulma ihtiyacı onda vardır. Nadide Hanım, mutlaka üzülecek bir noktaya bulur ve buraya takılı kalır:

“Büyük hanım, fırtına devam ettiği müddetçe; yani bütün gece sudan çıkmış balık gibi çarpınıp çarpınmış, merak edilecek yolcusu olmadığı için denizde, deryadaki Müslüman kardeşlerini aklına getirerek üzülmeye çalışmış, fakat hiç birisini şahsen tanımadığı için, bu ıstırap bir türlü kâfi derecede keskinleşmemiştir. (...) Allahın insanları bu bitip tükenmez acı ve ölüm dünyasına niçin getirdiğine isyan ederek uzun uzun ağlamıştı.” (Güntekin, 2019: 36)./“Nitekim hidrellezde, kurban bayramında kesilen kuzulara, koyunlara da ağlardı. Fakar ne yapalım kaderleri böyle!” (Güntekin, 2019: 71)

Giriş bahsinde de belirtildiği üzere, Nadide Hanım, eviniçinde yaşayan insanlardan, bilhassa konak çalışanlarından şüphe duyar. İşlerinin sorumluluğunu yerine getirmedikleri hakkında kuruntular üretirken; ona ya da sevdiklerine zarar verebilecekleri düşüncesiyle de yüzleşir. Özellikle de konaktaki çocukların bakımını üstlenen Lala Tahir Ağa’nın torununa zarar vereceği, onu dikkatsizlikle

kaybedebileceği, yedirip içirdiği şeyler yüzünden onu zehirleyebileceği konusunda endişe geliştirir. Hatta *“Tahir Ağanın teminatına inanmaz, birkaç günde bir, ya bir hizmetçi, ya bir ahbap vasıtasıyla lalanın mektepte olup olmadığını kontrol ettirirdi.”* (Güntekin, 2019: 40). Torunu konusunda böyle bir hassas tutum geliştiren Nadide Hanım, Karamusallı Sütnine'nin Bülent'in bakımını üstlendiği zaman aralığında ona zarar verebileceği düşüncesine kapılır: *“Yoksa bu kadına çocuk emanet edilecek gibi değil... Oturduğu yerde uyuyor... Ya memeyi çocuğun ağzında unutup boğar, ya üstüne abanıp ezer.”* (Güntekin, 2019: 64). Aynı vehmi Gülsüm'e karşı da hisseder. Bülent'in ağır hastalık yaşadığı süreçte Gülsüm'ün ona zararlı bir şeyler yedirdiğinden şüphelendiği görülmektedir.

Konağa Gülsüm'ün kardeşi İsmail adına mevlüd okumaya gelen kadın bile, Nadide Hanım'da panik sebebidir. Herkesten ve her şeyden şüphelenmek onun işidir: *“Ahretliklerin şeytanı hep bu çeşit kadınlardı. Bugün mevlüt derken yarın kim bilir kulağına neler koymaya kalkarlar, iş maazallah kapıları açtırır eve hırsız almaya kadar varırdı.”* (Güntekin, 2019: 106).

Nadide Hanım'ın paniği asla onun peşini bırakmaz. Öyle ki her ani olayda ciddi bir panik hali geliştirerek her daim en kötüsünü düşünür: *“Büyük hanım, karşığı odada, uykusunun arasında, onun sesini işitmiş, ‘Çocuğa mı bir şey oladu acaba?’ diye deli gibi koşup gelmişti.”* (Güntekin, 2019: 67)./ *“Konakta bir kıyamettir koptu. Büyük hanım yangın çıktı zanneredek bayılır gibi oldu.”* (Güntekin, 2019: 104). Hatta yangın korkusu, Nadide Hanım'da derhal yerini alır. Bu korku onu öyle bir etkisi altına alır ki *“Gülsüm, kimseye kibrit filân yakturayım deme... Bu uçurtma kâğıtları, bu perdeler tutuşursa hepimiz cayır cayır yanarız...”* (Güntekin, 2019: 111) diyerek Gülsüm'e yüklediği görülür. Burada ölümden korkma olgusu da dikkati çekmektedir. Fakat Nadide Hanım'ın paniği öyle bir haldedir ki ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan ya da gerçekleşme ihtimali çok düşük olan bir durumu bile kafasında takıntı haline getirerek korkusunu körüklemektedir.

“Psikanalize göre nevrozlar, üstbenliğin, ilkelbenlik dürtülerini bastırmasından sonra ortaya çıkıyor. Nevrozların silik biçimleri de olsa, bunları tanımak, erken önlem almak açısından önemlidir. Sınav, duruşma gibi tehdit edici bir durumun tetiklediği bir anlık korku ve tedirginlik duygusuna akut kaygı deniyor.” (Bakırcıoğlu, 2012: 733)

Bu durumda Nadide Hanım'ın 'akut kaygı'sı ise, yangın çıkması, yakınlarının ölmesi gibi düşünceler geliştirmesi sonucu oluşmaktadır.

Nadide Hanım, yaşanan tüm aksiliklerin bir sebebi olduğuna inanır ve bunu genellikle konaktaki insanların üzerine atarak kendini rahatlatır. Mesela Gülsüm, onun için konaktaki huzursuzluğun temel sebebidir; o geldiğinden beri konakta aksilikler durmaz haldedir. Gülsüm'ü yalnızca bu yönle de suçlamaz. Kafasındaki kuruntular öyle bir haldedir ki Gülsüm'ün dediği sözler ona asla güvenilir gelmez; *“(...) ya alık alık etrafı seyretti, ya boydan boya çarşığı gezdi, yahut kimbilir bakkal oğlanlarıyla fındırdedi.”* (Güntekin, 2019: 118) gibi düşünceler geliştirerek, Gülsüm'ün eve geç kaldığı için yapmış olduğu basit bir açıklamaya dahi inanmayarak, ona duyduğu güvensizliği hissettirir.

Nadide Hanım'ın romanın sonlarına doğru, ilgilendiği veremli hasta kadınla olan diyalogunda ona yapmış olduğu haksızlık sebebiyle vicdan azabı çektiği görülür.

Veremli kadın öldüğünde, kızı Seniye ve bu zavallı kadının eşi Mutasarrıf Murat'ı evlendirme niyetindedir. Bu niyeti geliştirmesinden ötürü, hasta kadının vebalini almamak adına onun bakımını üstlenmiş bu yolla felaketlerden uzak durabileceği düşüncesine kendini inandırmıştır. Ama bir aralık bu evlilik fikri öyle yayılmıştır ki hasta kadının kulağına gitmiştir bile. Nadide Hanım, bu durumun onda yaratmış olduğu stres ve rahatsızlık sebebiyle “*vücudunda hiçbir rahatsızlık duymadığı halde, hasta taklidi*” (Güntekin, 2019: 200) yapmıştır.

Bununla birlikte konakta bir başka takıntı faktörü de Nevnihal Kalfa'da kendini bulur. Nevnihal Kalfa, konak mensuplarının sürekli kendisi hakkında olumsuz söylemlerde bulunduğunu düşünmekte, kanıtlanması zor hatta belki de asla yaşanmamış olan bu durumlara kendisini kaptırmaktadır: “*Nevnihal Kalfa bir vehim icat etmişti. Konakta herkesin kendisiyle uğraştığını, aleyhinde lâkırdılar söylediğini zanneder ve bunu haber almak ateşiyle yanar, tutuşurdu.*” (Güntekin, 2019: 92). Bu durum Nevnihal Kalfa'da aynı zamanda garip bir tik oluşturur. Kendisiyle ilgili bir dedikodu durumunda, “*onun fikrinde kulak kızarması konakta birinin kendini çektiirdiğine alâmetti*” (Güntekin, 2019: 92). Hatta kulaklarının yandığını hissedecek bir psikolojiye girer; “*Bu akşam yine kulaklarım biber gibi yandı.*” (Güntekin, 2019: 99) der.

Bu bahiste son olarak değinilmesi gereken husus ise Gülsüm'ün psikolojisidir. Gülsüm'ün, kardeşi İsmail'in amcasıyla birlikte gidip, onu konakta evlatlık olarak bırakmalarının ardından yana yakıla kardeş hasretiyle tutuştuğu görülür. Hatta öyle ki bu çevrede tanıştığı bazı insanları İsmail'in yerine koyarak, onlara İsmailmiş gibi davranmaktadır. Ama Gülsüm en nihayetinde küçücük bir çocuk olduğu içinbu acıyı unutmaması da kısa bir zaman içerisinde gerçekleşmiştir. Dadılığını üstlendiği Bülent'i kardeşi İsmail yerine koyar ve tıpkı İsmail'e de yaptığı gibi Bülent'i de gözünden sakınır.

Romanda psikolojik bahiste derine inilmesi gereken en önemli karakterlerden biridir Gülsüm. Bir evlatlık olarak, konak yaşamının ona dayatmaları, büyüklerin ve yahut çocukların eziyeti, yakıştırmaları Gülsüm'de psikolojik boyutta yankısını bulmuştur. Gülsüm bir aralık Lala Tahir Ağa'nın sözünü dinleyerek evde kenarda köşede unutulmuş, kullanılmaz hale gelmiş eşyaları toplar. Bu bir süre sonra konakta Gülsüm'ün hırsızlıkla suçlanmasına sebebiyet verirken; olay o denli büyür ki polislerin gelip zavallı kızı karakola götürdüğü görülür. Küçük kız bu travmadan sonra epey sessizleşir, ehlileşir. Fakat yapılan yakıştırmalar o yaşta gelişim sürecindeki bir çocuk için psikolojik yönden bu suçu işlemeye sevk eder. Lala Tahir Ağa için masumca eşyaları toplayan ve bunun sonucunda hırsız ilan edilen Gülsüm, bu yaşananların ardından kendisi için çalıp çırpıma başlar ve konaktaki doğruluğu olmayan iddiaları gerçekleştirir. Gülsüm, burada bir hırsız değil; bir kurban olmuştur.

3.2.2. Hastalık Hastalığı (Hipokandri)

Hastalık hastalığı; aynı zamanda hastalık fobisi, hastalık-hastalanma korkusu olarak da adlandırılır. Bu psikolojik rahatsızlık; “*kişinin zihninin bedensel işleyişle aşırı ilgilenmesi; kalp atışı, terleme, bağırsak hareketleri gibi normal durumları ya da hafif ağrıları, burun akıntısı gibi hafif rahatsızlıkları, tıpsal müdahale gerektiren önemli bozukluk belirtileri olarak yorumlaması*”(Bakırcıoğlu, 2012: 601) şeklinde tanımlanabilir. Bununla birlikte korkulan hastalığa karşı çeşitli önemler almak da bu rahatsızlığın bir sonucudur. Romanda bu hastalıktan mustarip tek şahıs vardır ki o da

Lala Tahir Ağa'dır. Fizyolojik hastalıklar bahsinde de belirtildiği gibi, bedeninde birçok hastalıkla mücadele eden şahıs Lala'dır. Bunun bir sonucu olarak Lala'nın bu hastalıklar karşısında korktuğu ve tekrar rahatsızlanmamak adına çabaladığı gözden kaçmamaktadır. Hastalıklarının çaresinde bilimsel ve modern tıp metotlarından yararlanılmadığı, alternatif tıp metotlarından biri olarak nitelendirilebilecek bitki çayları kullandığı görülmektedir: *“Tahir Ağa ihlamur, çay, papatya, karanfil, hasılı, eline ne kadar kokulu ot geçerse bu ibriğe tıkar, geceleri yatmadan bardak bardak onu içerti.”* (Güntekin, 2019: 48).

Yaşadığı hastalıklar ondaki endişe duygusunu artırır. Romanın altmış ikinci sayfasında yer alan kısımda sadece merdivende durup olan biteni izleyen Lala'nın, ayaklarının üşmesi sebebiyle hasta olacağını düşünerek endişelendiği görülür: *“Merdiven kapısının önünde yere çömelmiş, muşambanın soğuğu böbreklerine işliyor, ayağının biri üşüdükçe kaldırıp avuçlarının içine alarak ördek gibi tek ayak üstünde duruyordu.”* (Güntekin, 2019: 62)

3.2.3. Histeri (Hysteria)

Fizyolojik hastalıklar bahsinde de değinildiği gibi Seniye Hanım'da “histerik kişilik bozukluğu” görülmektedir. Histeri; *“Bastırılmış kimi kaygıların, bilinçdışı çatışmaların felç, körlük, duyumsama yitimi gibi bedensel belirtilere dönüştürülmesi; dönüşümce. Bu belirtilerin hem kaygıyı dindirmeye hem de dikkat çekmeye, yakınlık uyandırmaya yaradığı”* (Bakırcıoğlu, 2012: 619) düşünüldüğünde Seniye Hanım'ın konaktaki kişilerin ilgisini yitirdiği vakit sergilediği tavrın, bu kategoride değerlendirmeye uygun bir vaziyette olduğu görülmektedir. Gülsüm'ün İsmail için düzenlediği mevlüde tüm ilgiyi üzerine çekmesi Seniye Hanım'da birtakım histerik nevrozlara yol açmıştır. İlgi çekmek adına sancılı olduğu görülür. Bunun sonucunda Gülsüm yapmayı amaçladığı şeye ulaşmadan tüm gecesini Seniye Hanım'a refakat ederek geçirmiştir.⁵

4. Kızılık Dalları Romanında Geleneksel Tıp Motifleri

Romanda hastalık olgusunun yanında, karşılaşılan bu hastalıklara çare olarak ilk başvuru yönteminin geleneksel tıp metodu olduğu tespit edilmiştir. Geleneksel tıp, adından da anlaşılabilir gibi *“halk tarafından oluşturulan ve kuşaktan kuşağa aktarılan, bu nedenle de geleneksel hale gelmiş çeşitli teşhis ve tedavi yöntemlerini kapsamaktadır”*(Kaplan, 2011: 150).

Halk tıbbi⁶; *“alışkanlıklar, deneyimler ve pratikler nedeniyle geleneksel bilgiye dayanır ve toplumdaki herkes az ya da çok bu bilgilere sahiptir”*(Kaplan, 2011: 151). Romanda bu hastalıkların devasında görevli şahıs Karamusallı Sütüne olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir hastalık ya da yaralanma durumu söz konusu olduğunda ilk olarak Karamusallı Sütüne'ye başvurulurken; Sütüne'nin tedavisi fayda sağlamaz ise hekimlere başvurulduğu görülür. Bu durum doğal olarak konak içindeki insanların bilhassa da çocukların hekimlerden korkmasına sebebiyet vermiştir.

Nadide Hanım, Karamusallı Sütüne'nin bilgisine ve aklına güvenmektedir. Sağlık söz konusu olduğu zaman ilk ona danışır; *“kızlardan biri doğuracağı zaman ebe ve*

⁵Bknz. 3.1.6. Sancılar veya Ağrılar

⁶ Yerel tıp (ethnomedicine)

Halk tababeti/sağaltmacılığı (folk medicine) Ayrıca bknz.; (Kaplan, 2011: 151)

hekimden ziyade, onun tecrübesinden” (Güntekin, 2019: 79) faydalanmayı tercih etmektedir.

Fakat bununla beraber Nadide Hanım’da da bir çelişki söz konusudur. Geleneğe bağlı olsa da aynı zamanda modernleşmesini bilen ve bu yolla gelişimini sürdüren bir kadındır. Fakat Karamusallı Sütüne’nin konağa gelmesiyle bu itikadı bozulur, modern tıbbın açıklamalarına kani olsa da geleneksel metodları kullanmaktan da bir zarar gelmeyeceğini düşünür: “*Karamusallı sütüne geldi mi , bu yeni iman büsbütün bozulmasa bile zayıflıyor; meselâ humma-yi nifâsi⁷’nin pislikten, mikrop kaçmasından ileri geldiğini muhakkak olmakla beraber, lohusa odasında daima bir adam bulundurmaktan bir zarar gelmeyeceğine karar veriyordu*” (Güntekin, 2019: 79).

Romanda bu gibi batıl inanışların ya da alternatif tıp metodlarının bilgisine de ulaşılmaktadır:

“Çocuklardan biri düştüğü, bir yerini kanattığı, bir başkasının gözünde arpacık, parmağında gece yanığı çıktığı zaman, fen ne diyorsa onu yapmak tabii lazımdı. Fakat, aynı zamanda düştüğü yere birkaç damla şerbet dökmekte, arpacığı fiske ile kırklamakta, gece yanığı için pencereden sokağa bir kömür parçasığı atmakta ne zarar vardı?” (Güntekin, 2019: 79).

“Halk tıbbi bağlı bulunduğu kültürün bir parçasıdır; halka ait iyileştirme pratikleri, nesilden nesile aktarılarak oluşmuş, biriktirilmiş bilgilerin ürünüdür” (Kaplan, 2011: 151). Karamusallı Sütüne’nin söyledikleri de tam olarak bu kavrama uygun, eskiden beri tecrübe edilmiş şeylerdir. Örneğin; “*pilâv, börek gibi hazmı güç hamur işleri yendiği gece sütüne odasının ortasına bir yatak yaptırır, yatağın üstünde çocuklara takla attırır. (...) mide kepçe ile karıştırılmış gibi alt üst olur, hamurlar bir ayak evvel erirdi*” (Güntekin, 2019: 80).

Sütüne bunun gibi basit durumların tedavisinin dışında, verem hastalığıyla mücadele eden Mutasarrıf Murat’ın eşine de bir reçete hazırlar: “*Sütüne, fazla olarak ilâçlar da tavsiye ediyordu. Öyle ilâçlar ki, hekimin ayrıca yapacağı tedaviye de bir zararı yoktu. Meselâ sabahları sütünü içerken bildiğimiz pelini nohut büyüklüğünde hap gibi yuvarlayıp yutuvermek...*” (Güntekin, 2019: 179). Aynı şekilde yine ağır ve bilinmeyen bir hastalıkla mücadele eden Bülent için de “*(...) üç gün Hindistan cevizi yağı, anason ve kızılıncı şurubu ile hastalığın önüne geçmeye*” (Güntekin, 2019: 125) çabaladığı görülür. Bunun sonucunda tedavi fayda etmeyince hekimlere başvurulur.

Romanın geçtiği zaman dilimi (1920’li yıllar), bu gibi tıbbi metodların kullanılmasında oldukça elverişli bir dönem olarak düşünülebilir.

Sonuç

Türk romanı çeşitli gelişim ve değişim evreleri geçirirken ‘hastalık’ bahsi de genişleyerek giden bir ivme kazanmıştır. Tanzimat devrinden itibaren bu merhale çeşitli evrelerde genişlemiş; Edebiyat-ı Cedîde devrinin karamsar yapısı içinde daha ciddi hastalıklar bahis konusu edilmiştir. Bunlar arasında ise verem daha ağırlıklı olarak ele alınırken, dönemde irsiyyet yoluyla geçen hastalıklar da ele alındığında bedensel formda olan bu hastalıklar yavaş yavaş psikolojik hastalıklara da yerini bırakmıştır. Türk romanındaki şahısların ruhi dünyasına inilmesiyle psikolojik

⁷Albastı/alkarısı/al ana, lohusalık sendromu

hastalıkların bahis konusu olmasına zemin hazırlanmış, bir yandan da hastalıkların tespiti noktasında da bu tasvirler araştırmacılara da kolaylık sağlamıştır.

Reşat Nuri de Cumhuriyet devri edebiyatına bu hassasiyeti taşıyan bir isimdir. Romanlarının temeline hastalık bahsini almamış olmasına karşın mutlaka hastalıklardan, hasta şahıslardan, hekimlerden ya da geleneksel yolla tedavi gücüne inanılan şahıslardan bahsedildiği görülmektedir. Reşat Nuri'nin hastalıklar konusundaki ilgisi ve bilgisi de babası Nuri Bey'in mesleğiyle bağlantılı olarak düşünülebilir.

İş bu çalışmanın temelini arz eden *Kızılçık Dallar* romanı ise, tematik bir yolla hastalık bahsi gözetilmeksizin çeşitli hastalıkların ve bu hastalıklarla mücadele eden şahısların ele alındığı bir romandır. Çalışmada romanda ele alınan, hem fizyolojik (bedensel) nitelikli hastalıklar hem de psikolojik nitelikli hastalıklar irdelenmiştir. Burada dikkati çeken husus ise, içinde bulunulan dönemde bu hastalıkların ilerleyişi ve hastalıklarla mücadele şekli olmuştur. Fizyolojik yönden hastalığı olan şahısların, psikolojik yönden de -zaman zaman bedensel formlarını zedeleyen bu hastalıklar yüzünden- tahribat yaşadığı gözlemlenmiştir. Burada hastalıkların tedavisinde kullanılan yöntemlerin de irdelenmiş olması, dönemin koşulları ile birlikte düşünüldüğünde dönemsel bir panorama sunmaktadır denilebilir. Romanda modern tıbbın yanında geleneksel tıp metotlarının yaygınlığı dikkati çekmektedir. Bunda şüphesiz ki roman şahıslarının batıl inançlarının da etkisi üzerinde durulmalıdır. Bu inançlar, konak mensupları arasında yer alan çocuklarda doktor fobisi oluşturması, yaşanan ciddi sağlık durumlarında halktan bir bilir kişinin sunduğu tedavi yönteminin hastalığın seyrini kötü etkilediği ya da daha da ilerlettiği gözden kaçırılmaz bir gerçektir.

Kaynakça

- [SOLOK], Cevdet Kudret (1978). *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman II 1859-1959*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- ASİLTÜRK, Bâki (2009). *Reşat Nuri'nin Romanlarında Hastalık*. İstanbul: İkaros Yayınları.
- BAKIRCIOĞLU, Rasim (2012). *Ansiklopedik Eğitim ve Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- BURDURLU, İbrahim Zeki (1998). *Reşat Nuri Güntekin "Türk Klasikleri 100 Büyük Edip ve Şair"*. İstanbul: Toker Yayınları.
- EMİL, Birol (1989). *Reşat Nuri Güntekin*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ENGİNÜN, İnci (2019). *Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- GÜNTEKİN, Reşat Nuri (2019). *Kızılçık Dalları*. İnkılâp Yayınevi: İstanbul.
- KAPLAN, Melike (2011). *Halk Tıbbının Kökenleri: Teşhisten Tedaviye Din ve Büyük İlişkisi. Millî Folklor*, 150-156.
- KAPLAN, Mehmet (2019). *Tevfik Fikret Devir-Şahsiyet-Eser*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- NACİ, Fethi (2009). *Reşat Nuri'nin Romancılığı*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- SONTAG, Susan Çev.: Akinhay, Osman (2005). *Metafor Olarak Hastalık AIDS ve Metaforları*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi (2005). *Edebiyat Üzerine Makaleler*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- UĞURLU, Yavuz Selim (2020). *Türk Romanında Verem Üzerine Bir İnceleme. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57-69.

